

Asia: VN/25041/2020

Henkilötunnusjärjestelmän uudistamista koskevat säädös- ja muut ehdotukset

Luonnos hallituksen esitykseksi

Yleiset huomiot esityksen tavoitteista

KKV kiinnittää huomiota siihen, että esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla on vaikutuksia vakiintuneisiin toimintatapoihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. KKV toteaa, että henkilötunnusjärjestelmän luotettavuus on perinteisesti ollut vahva. Mikäli vakiintuneita toimintatapoja muutetaan, henkilötunnusten luotettavuuden säilymiseen on syytä kiinnittää huomiota.

KKV toteaa lisäksi, että henkilötunnuksen uudistamisen hankkeella on yhteys muihin hankkeisiin, kuten digitaalisen identiteetin muodostumiseen liittyvään hankkeeseen, jota koskien on juuri annettu hallituksen esitys eduskunnalle. KKV pitää tärkeänä, että henkilötunnusjärjestelmän uudistamista koskevaa hanketta arvioidaan muiden vireillä olevien hankkeiden kannalta.

Huomiot mahdollisuuteen saada henkilötunnus jo Suomessa oleskeluun oikeuttavaa lupaa tai rekisteröintiä koskevan hakemuksen perusteella (1. lakiehdotuksen 9 ja 22.2 §)

-

Huomiot mahdollisuudesta tallettaa ulkomaalaisen henkilön tiedot väestötietojärjestelmään ulkoisen palveluntarjoajan oleskelulupa-asiassa tekemän henkilöllisyydestä varmistumisen perusteella (1. lakiehdotuksen 22.3 §)

-

Etärekisteröintimenettelyä koskevat huomiot (1. lakiehdotuksen 9 a–9 d ja 34 a §)

-

Sukupuolineutraalia henkilötunnusta koskevat huomiot

-

Uutta yksilöintitunnusta koskevat huomiot

Esityksessä ehdotetaan luotavaksi henkilötunnuksen rinnalle uusi yksilöintitunnus. Esityksen mukaan uuden ehdotetun yksilöintitunnuksen käyttöönoton on tarkoitettu olevan yrityksille vapaaehtoista. KKV kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ei ole arvioitu kattavasti uuden yksilöintitunnuksen käyttöönoton kustannuksia yrityskenälle. Vapaaehtoisuudesta huolimatta uusi yksilöintitunnus voi aiheuttaa yrityksille kustannuksia laajemminkin johtuen esimerkiksi tietojen yhdistelemisen tarpeesta eri yritysten tietojärjestelmien välillä. Esityksessä ei ole myöskään arvioitu uuden yksilöintitunnuksen käyttöönoton kustannusvaikutuksia pitkällä aikavälillä. Laaja uudistus edellyttäisi merkittäviä muutoksia yritysten toimintatapoihin ja tietojärjestelmiin, minkä vuoksi kustannukset yhteiskunnalle olisivat huomattavat suhteessa uudistuksella tavoiteltaviin päämääriin.

KKV korostaa, että kuluttajien on uuden yksilöintitunnuksen kohdalla tärkeää tietää, mitä yksilöintitunnus tarkoittaa, mihin sitä käytetään ja mitä oikeuksia se mahdollisesti luo. Kuluttajalle ei tule syntyä väärää kuvaa yksilöintitunnuksen luonteesta ja sen merkityksestä esimerkiksi digitaalisen identiteetin ja sen käytön kannalta.

Muut hallituksen esitystä ja alustavaa asetuseronnosta koskevat huomiot

KKV:n näkemyksen mukaan hankkeella on yhteys laajemmin digitaalisen henkilöllisyyden hankkeeseen, johon liittyen on juuri annettu hallituksen esitys, sekä oikeusministeriön valmistelemaan hankkeeseen koskien kuluttajaluottoja koskevan lainsäädännön muuttamista ja oikeusministeriössä ja valtiovarainministeriössä käynnissä olevaan hankkeeseen positiivisen luottotietorekisterin perustamiseksi, jota koskien on juuri annettu hallituksen esitys eduskunnalle. KKV pitää tärkeänä, että henkilötunnusjärjestelmän uudistamista koskevaa hanketta arvioidaan myös muiden vireillä olevien hankkeiden kannalta.

Kysymys vain ministeriöille: Seuraako esitykseen sisältyvistä muutosehdotuksista muutostarpeita hallinnonalanne lainsäädäntöön? Jos kyllä, mihin lakeihin muutoksia on tarpeen tehdä ja onko muutokset tarpeen sisällyttää esitykseen liitelakeina?

-

Informaatio-ohjauksen suunnitelma

Ovatko toimenpidesuositukset oikean suuntaisia? Mitä pidätte erityisen hyvänä tai mitä pidätte tarpeettomana?

1. Vahvan sähköisen tunnistamisen lisäämisen osalta KKV tuo esille, että kuluttajat käyttävät joko vahvaa tai ei-vahvaa tunnistautumista asiayhteyden mukaan. Esimerkiksi maksutapahtumilta lainsäädäntö edellyttää jo vahvaa tunnistautumista. Vahvan sähköisen tunnistamisen lisääminen voi nostaa joidenkin palvelujen tai käyttäjien osalta asiointikynnystä.

KKV tuo lisäksi esille, että alaikäisten asemaan on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Alaikäisten itsemääräämisoikeuden laajuus vaihtelee eri asiointitilanteissa erityislainsäädännön mukaisesti. Täysi oikeustoimikelpoisuus on kuitenkin vasta 18-vuotiailla, ja täysi-ikäisyyden ikäraja on tarkoitettu myös suojaamaan alaikäisiä. Vahvan sähköisen tunnistamisen lisäämisen punninnassa on syytä huomioida sekä alaikäisten että ja alaikäisten puolesta toimivien asiointimahdollisuuksia.

6. KKV toteaa, että omien tietojen hallintaan liittyviä varoitusmerkintöjä käsitellään oikeusministeriössä vireillä olevissa hankkeissa. KKV:n näkemyksen mukaan omien tietojen hallintaan liittyviä varoitusmerkintöjä on tarkoituksenmukaista arvioida kyseisissä hankkeissa.

Millä muilla toimenpiteillä henkilötunnuksen kysymistä ainoana tunnistustapana voitaisiin ehkäistä sähköisessä asioinnissa, käyntiasioinnissa ja puhelinasioinnissa?

KKV tuo esille, että asiakkaan tunnistustavan osalta tulee ensin ratkaista, onko kuluttajan tunnistaminen tarpeen ja millä tavalla asiakkaan tunnistus suoritetaan (vahvasti tai ei-vahvasti). Tämän jälkeen arvioidaan, onko henkilötunnuksen kysyminen asiointitilanteessa lainkaan tarpeen ja mikä merkitys henkilötunnuksella on yhtenä mahdollisesti kysyttynä tietona.

KKV kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että asiointitilanteet vaihtelevat suuresti, esimerkiksi opastavista asiakaspalvelun tilanteista aina merkittävien oikeustoimien kuten asuntokauppojen tekoon. Käytännössä monilla aloilla on arvioitu asiakkaan vahvan ja ei-vahvan tunnistamisen merkitystä tilannekohtaisesti. Puhelinasioinnissa on yleisesti käytetty henkilötunnusta asiakkaan tunnistamisessa. KKV katsoo, että ainakin tältä osin ohjeistuksille on tarvetta.

Mitä säädösmuutostarpeita tai ohjeistuksia tunnistatte eri toimialoilla tai palveluissa, jotta henkilötunnuksen kysymistä ainoana tunnistustapana voitaisiin ehkäistä?

-

Mitä säädösmuutostarpeita tunnistatte, että tunnistustapahtuma olisi tarpeeksi luotettava palvelutapahtumaan nähden ja näettekö tarvetta velvoittaa laajemmin vahvan sähköisen tunnistamisen käyttöön (millä toimialoilla, missä palveluissa)?

-

Henkilötunnuksen vaihtamiskynnyksen madaltamista koskeva arviomuistio

Kommentit muistioon

KKV suhtautuu myönteisesti haittavaikutusten minimointiin ja yksityisyydensuojan parantamiseen tietomurto-tilanteissa. Henkilötunnuksen muuttaminen saattaa vaikeuttaa tietomurron yhteydessä tietoon saadun henkilötunnuksen väärinkäyttöä. Toisaalta KKV tuo esille, että väärinkäytöksiä tai petoksia voidaan edelleen tehdä myös ilman henkilötunnusta ja väärinkäytöksiä voidaan ehkäistä myös muilla tavoilla.

KKV kiinnittää huomiota siihen, että henkilötunnusta vaihtavien henkilöiden tulee joka tapauksessa ymmärtää henkilötunnuksen vaihtamisen olevan henkilön omia toimia edellyttävä laaja prosessi, jolla voi olla vaikutuksia esimerkiksi välttämättömyyspalveluiden voimassa olevien sopimusten muuttamiseen ja palveluiden toteutumiseen muutosvaiheen aikana. KKV kiinnittää huomiota henkilötunnusta vaihtaville aiheutuvien haittojen minimointiin sekä viranomaisten neuvontavelvollisuuteen henkilötunnuksen vaihtamista koskien.

Nikolainen Päivi
Kilpailu- ja kuluttajavirasto